

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie BNM
Sector Statistische analyse

*Postbus 4481
6401 CZ Heerlen*

Identificatie ondernemingen met buitenlandse investeringen

Eerste resultaten

Oscar Lemmers

Kennisgeving:

De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Projectnummer:

205486-05

BPA-nummer:

Datum:

9 maart 2011

IDENTIFICATIE ONDERNEMINGEN MET BUITENLANDSE INVESTERINGEN

Samenvatting: De informatie welke ondernemingen investeringen in het buitenland hebben was niet goed toegankelijk en ook verspreid over verschillende databronnen. Dat maakte het onmogelijk alle dimensies van internationalisering door het Nederlandse bedrijfsleven mee te nemen in analyses en Statline-tabellen. De informatie is nu samengebracht en ontsloten. In de gemaakte dataset is per onderneming aangegeven of deze investeringen in het buitenland heeft of niet, of dat dat onbekend is.

Om de internationalisering van het bedrijfsleven en de sociaaleconomische effecten daarvan systematisch te kunnen beschrijven, is een classificatie van ondernemingen naar hun internationale oriëntatie noodzakelijk. Dimensies van deze internationale oriëntatie zijn eigendomsverhoudingen, de internationale handel in goederen en diensten en de buitenlandse investeringen. Dit zijn waardevolle aanvullingen op het ABR. Een combinatie van deze internationale oriëntatie met andere economische en sociale gegevens levert tabellen en analyses voor politiek en publiek over

- het aandeel van het buitenland in de Nederlandse economie
- de verschillen tussen internationaal actieve en alleen nationaal actieve ondernemingen, bijvoorbeeld in termen van productiviteit en werkgelegenheid
- de effecten van globalisering, bijvoorbeeld outsourcing.

De eigendomsverhoudingen volgen uit de UCI-lijst, de import- en exportindicatoren zijn eerder in samenwerking ontwikkeld door SIER en de taakgroepen Internationale Handel.

Tot nu toe was de informatie over de buitenlandse investeringen niet goed toegankelijk en ook verspreid over verschillende databronnen. Nu is er één dataset die voor een groot deel van de ondernemingen aangeeft welke ondernemingen wel, welke niet buitenlandse investeringen hebben.

Deze dataset bevat de jaren 2004 tot en met 2008. Voor gemiddeld 154000 ondernemingen per jaar is aan te geven of ze buitenlandse investeringen hebben of niet. Gemiddeld 7000 ondernemingen hebben buitenlandse investeringen, volgens een striktere definitie zijn het er gemiddeld 2000. In 2008 waren de kapitaaldeelnames van de ondernemingen in de dataset goed voor ongeveer de helft van de investeringen in het buitenland door de niet-financiële sector. Ruim 62000 ondernemingen zitten alle jaren in de dataset, wat longitudinaal onderzoek op de microdata mogelijk maakt. Een andere toepassing van de data is het maken van Statline-tabellen.

Dit rapport bespreekt voornamelijk het probleem, het doel en de resultaten. Het methodologische rapport (Lemmers 2011) beschrijft uitvoerig bronnen en aanpak.

Trefwoorden: buitenlandse investeringen, multinational, microdata, SFGO, CIS, SFKO, vennootschapsbelasting

1. Inleiding

Data die aangeeft welke ondernemingen investeringen in het buitenland hebben was verspreid over verschillende bronnen. Data over buitenlandse investeringen door grote ondernemingen was goed toegankelijk in de SFGO (Statistiek Financiën Grote Ondernemingen), data over buitenlandse investeringen door kleine ondernemingen was niet goed toegankelijk. Daarnaast was de informatie voor kleinere ondernemingen verspreid over verschillende databronnen. Daarom startte SIER dit project om de informatie bij elkaar te brengen in één databestand. Dit betreft dan alle investeringen in het buitenland, zowel de buitenlandse groepsmaatschappijen (de meerderheidsdeelnemingen, de buitenlandse dochters) als de minderheidsdeelnemingen in buitenlandse ondernemingen.

Het uiteindelijke doel:

voor zoveel mogelijk ondernemingen¹ aangeven of deze investeringen in het buitenland heeft of niet

Deze binaire investeringsindicator (“ja” als de onderneming investeringen in het buitenland heeft, “nee” als dat niet het geval is) typeert de ondernemingen. Een onderneming heet *typeerbaar* als vast te stellen is of het buitenlandse investeringen heeft of niet. Ondernemingen waarvoor dit niet vast te stellen is, heten *niet-typeerbaar*. De indicator maakt het mogelijk om voor het eerst op microniveau de buitenlandse investeringen te leggen naast productie, internationale handel en R&D. Dat maakt het gedrag van ondernemingen beter te begrijpen. Is het bijvoorbeeld zo, dat een onderneming eerst investeerde in het buitenland, om daarna te gaan importeren en vervolgens een deel van de productie in Nederland af te stoten?

Beleidsvragen

De Internationalisation Monitor van 2009 en 2010 laten zien dat ondernemingen met een Nederlandse moeder verschillen van ondernemingen met een buitenlandse moeder. De laatste ondernemingen zijn gemiddeld productiever, zijn groter en betalen hogere lonen. Een belangrijke vraag is of dat komt doordat deze ondernemingen een buitenlandse moeder hebben of doordat ze deel uitmaken van een onderneming die ook in het buitenland actief is. In het laatste geval zou er (gemiddeld) geen verschil zijn Nederlandse multinationals en buitenlandse multinationals. Dit is relevant voor beleid. Immers, de schaarse middelen moeten verdeeld worden over enerzijds het aantrekken van buitenlandse ondernemingen en anderzijds het stimuleren van ondernemingen om ook in het buitenland actief te worden. Met de data die tot nu toe beschikbaar was is deze vraag niet te beantwoorden, omdat niet bekend was welke ondernemingen investeringen hebben

---

¹ In dit rapport wordt met een onderneming de CBS-constructie OND bedoeld, met bedrijf de CBS-constructie BE. Dit onderzoek bekijkt alle ondernemingen en bedrijven in het ABR, met een Nederlandse én met een buitenlandse moeder.

in het buitenland. Dankzij de nu gemaakte dataset is dit nu bekend, zodat de vraag nu wél beantwoord kan worden.

Opzet rapport

Na deze inleiding volgt een vergelijking met al bestaande microdata uit andere statistieken, gevolgd door een korte beschrijving van de constructie van de investeringsindicator. Daarop volgt een beschrijving van de inhoud van de gemaakte microdataset. Vervolgens komt het gebruik van de dataset aan bod, bijvoorbeeld onderzoek op microdata of het maken van Statline-tabellen. Tot slot bespreekt het rapport de mogelijkheden tot verdere uitbreiding van de dataset.

2. Vergelijking met microdata uit bestaande statistieken

De hier gemaakte microdata heeft overeenkomsten met de buitenlandse directe investeringen (BDI, samengesteld door De Nederlandsche Bank) en de outward Foreign Affiliates Statistics (outward FATS, samengesteld door CBS). Het belangrijkste verschil is dat de microdata van DNB en outward FATS alleen grote ondernemingen betreft, terwijl de hier gemaakte microdata ook over kleine ondernemingen zegt of ze buitenlandse investeringen hebben of niet. Zie voor meer details het methodologische rapport.

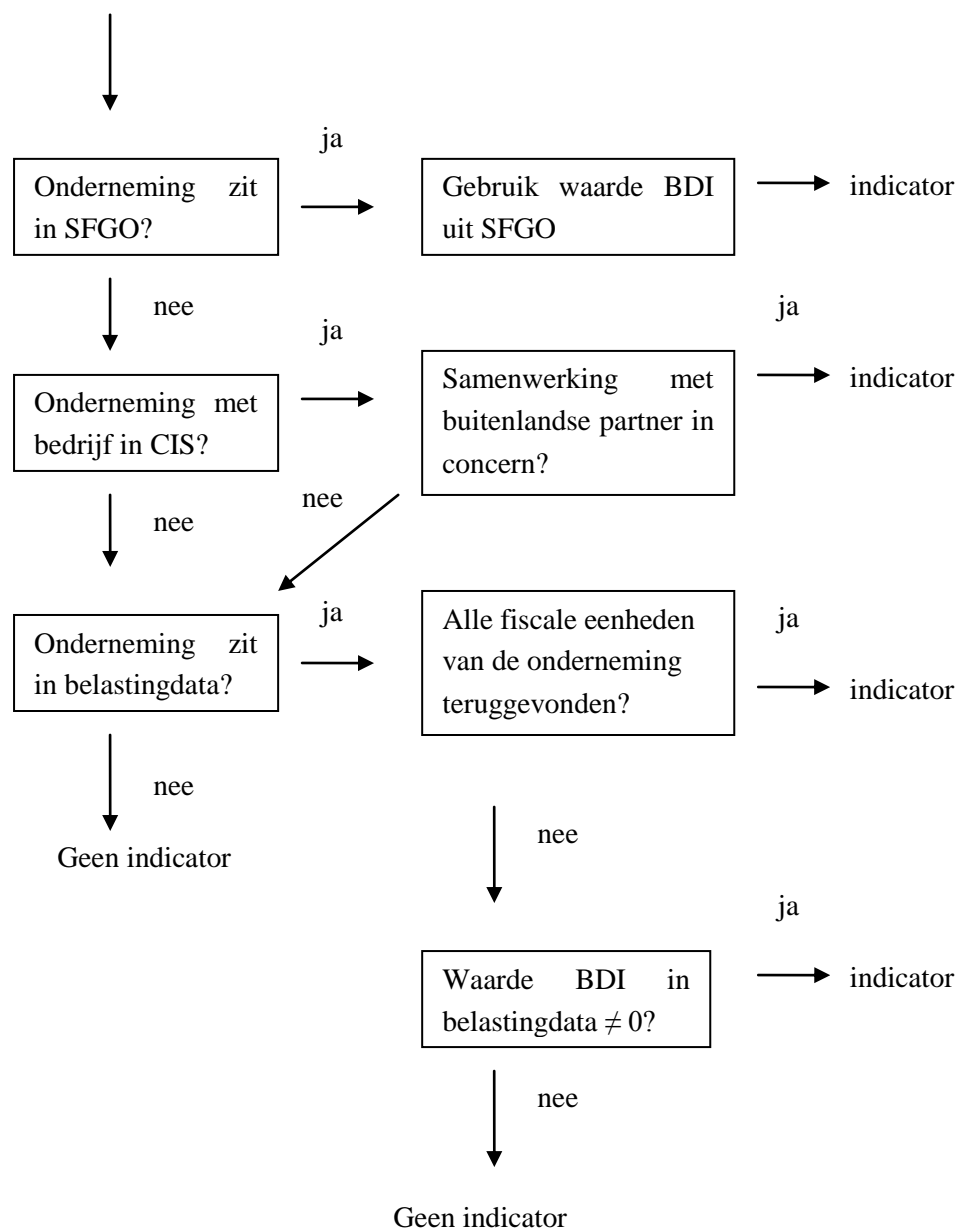
3. Constructie investeringsindicator

De details over de gebruikte bronnen en de toegepaste constructie zijn in het methodologische rapport te vinden. De in deze paragraaf geplaatste beslisboom laat zien hoe de indicator tot stand is gekomen op basis van data van de SFGO, de CIS (Community Investment Survey) en de belasting.

Op verzoek van externe gebruikers is ook een indicator gemaakt volgens een striktere definitie. De striktere indicator is geschikter voor longitudinale tabellen en analyses dan de indicator op basis van de algemene definitie, die weer geschikter is voor transversale statistieken. In het eerste geval is namelijk belangrijk dat een bedrijf goed getypeerd is, en dat het door de tijd te volgen is. In het tweede geval is alleen belangrijk dat bedrijven *gemiddeld* goed getypeerd zijn; een vergissing de ene kant op wordt gecorrigeerd door een vergissing de andere kant op. Ook is het irrelevant of een bedrijf door te tijd te volgen is. De striktere definitie is zo gekozen, dat als een bedrijf getypeerd wordt als dat het buitenlandse investeringen heeft, dat ook echt het geval is. De keerzijde is dat veel bedrijven die buitenlandse investeringen hebben volgens de gewone definitie dat volgens de strikte definitie niet hebben. Meer details zijn te vinden in het methodologische rapport.

De indicator volgens de strikte definitie is op vrijwel dezelfde wijze tot stand gekomen als de indicator volgens de algemene definitie. Ondernemingen in de SFGO of met bedrijven in de CIS worden in beide aanpakken hetzelfde getypeerd. Het verschil is dat onderin de beslisboom niet langer de eis “Waarde BDI in belastingdata $\neq 0$ ” is opgelegd, maar de strengere eis “Absolute waarde BDI minimaal 1 miljoen euro”. Dit criterium leidde tot de beste resultaten.

Beslisboom – samenstellen indicator buitenlandse investeringen

4. Beschrijving dataset

Deze paragraaf geeft een beschrijving van de dataset. Welke variabelen bevat de dataset, hoeveel ondernemingen bevat ze, hoeveel ondernemingen zijn precies getypeerd met welke bron. De paragraaf sluit af met een verdeling van de bedrijven over de verschillende branches en een beschrijving van het aantal ondernemingen dat ieder jaar start, doorgaat of stopt met buitenlandse investeringen.

Variabelen in dataset

- Jaar
- OND_id, identificerend nummer onderneming
- Indicator volgens SFGO
- Indicator volgens CIS
- Indicator volgens belastingdata, algemene definitie
- Indicator volgens belastingdata, strikte definitie
- Indicator, algemene definitie
- Indicator strikte definitie
- Waarde buitenlandse deelnemingen uit SFGO (wrde)
- Resultaat buitenlandse deelnemingen uit SFGO (res)
- Waarde buitenlandse deelnemingen uit belastingdata (D32)
- Resultaat buitenlandse deelnemingen uit belastingdata (V72)
- Oorsprong indicator (met welke bron is deze gemaakt)

Aantal getypeerde ondernemingen

Tabel 1 toont per jaar hoeveel ondernemingen er getypeerd zijn en hoeveel ondernemingen met welke bron getypeerd zijn. Daarnaast laat de tabel zien hoe de investeringen door de ondernemingen in de SFGO zich verhouden tot het totale uitgaande BDI van Nederland.

De totale waarde van de SFGO is hier de totale waarde van kapitaaldeelname in groepsmaatschappijen buitenland plus de totale waarde van de overige kapitaaldeelname in het buitenland bij de ondernemingen in de SFGO, maar zonder overige buitenlandse investeringen. De SFGO heeft hier namelijk geen informatie over. De CIS heeft geen informatie over waarden, het toevoegen van de totale waarde in de SFKO voegt weinig toe omdat deze relatief klein is (3-4 miljard per jaar). Daarom is alleen de totale waarde in de SFGO afgezet tegen de BDI-informatie van De Nederlandsche Bank. Dit percentage lijkt aan de lage kant. Merk echter op dat BDI voor bijna tweederde uit kapitaaldeelname bestaat en voor ruim een derde uit overige investeringen, terwijl de SFGO-data alleen de kapitaaldeelname betreft. Het aandeel in de totale BDI door ondernemingen in de SFGO is dus aanzienlijk hoger zodra ook deze overige investeringen zijn verwerkt. Het toevoegen van DNB-data zou dit percentage verder verhogen, omdat DNB zich juist richt op de ondernemingen die de grootste rol spelen in de BDI-statistiek.

Tabel 1. Aantal getypeerde ondernemingen, per jaar en per bron

	2004	2005	2006	2007	2008
Getypeerd met SFGO	1.298	1.236	1.216	1.203	1.343
Getypeerd met CIS	142	-	121	-	143
Getypeerd met belastingdata	141.495	164.842	145.982	157.334	156.703
Totaal ondernemingen getypeerd	142.823	166.078	146.402	157.649	157.200
Ondernemingen met buitenlandse investeringen, algemene definitie	5.827	6.864	7.462	8.002	7.534
Ondernemingen met buitenlandse investeringen, strikte definitie	1.753	1.930	2.070	2.237	2.105
Aantal ondernemingen in dataset ²	1010025	1046472	1076525	1155571	1322390
Totaal waarde in SFGO (in mrd)	105	142	152	179	222
Als percentage uitgaand BDI zonder financiële sector	34%	38%	39%	41%	48%
Als percentage totaal uitg. BDI ³	24%	27%	26%	28%	35%

Het aantal *bedrijven* dat onder de *ondernemingen* met buitenlandse investeringen valt is meer dan dubbel zo hoog als het aantal ondernemingen.

Merk op dat de som van de aantallen ondernemingen die met de SFGO, CIS en belastingdata getypeerd zijn groter is dan het totale aantal getypeerde ondernemingen. Dat komt doordat sommige ondernemingen op meer dan één manier getypeerd zijn. Bij elkaar tegensprekende typering is eerst voorrang gegeven aan de SFGO-informatie en daarna aan de CIS-informatie, omdat deze data gaafgemaakt zijn. Dit in tegenstelling tot de belastingdata.

² Dit aantal bevat ook de niet-actieve ondernemingen, bijvoorbeeld als een ondernemer zich wel inschrijft bij de Kamer van Koophandel maar nog geen activiteiten opstart.

³ Dit percentage is de verhouding (kapitaaldeelname in de SFGO) / (kapitaaldeelname + overige investeringen door hele BV Nederland). Omdat de cijfers over de SFGO alleen de kapitaaldeelname betreffen, en niet de overige investeringen, ligt het aandeel van BDI door ondernemingen in de SFGO in totaal Nederlands BDI hoger.

Oorsprong indicator

Tabel 2 laat voor de ondernemingen met buitenlandse investeringen zien met welke bron zij getypeerd zijn, dit voor de indicator volgens de strikte definitie. Ieder onderneming telt hier slechts één keer mee, dus als een onderneming zowel volgens de SFGO als volgens de CIS investeringen in het buitenland heeft, telt deze alleen bij de SFGO mee. Daarom is de som van de aantallen ondernemingen die met de SFGO, CIS en belastingdata getypeerd zijn hier wél gelijk aan het totaal aantal getypeerde ondernemingen.

Tabel 2. Oorsprong indicator voor ondernemingen met buitenlandse investeringen, strikte definitie

	2004	2005	2006	2007	2008
SFGO	718	673	675	676	757
CIS	64	-	54	-	72
Belasting	971	1257	1341	1561	1276
Totaal	1753	1930	2070	2237	2105

Van de 2105 ondernemingen waarvan bekend was dat ze in 2008 buitenlandse investeringen hadden, zijn er 757 getypeerd met de SFGO. Met de belastingdata zijn er nog eens 1276 getypeerd.

Verdeling bedrijven over de branches

Tabel 3 geeft een overzicht per branche. Hier is gekeken naar *bedrijven* in plaats van *ondernemingen*, omdat branchetypering meestal op bedrijfsniveau plaatsvindt. De tabel toont het aantal getypeerde *bedrijven* volgens de strikte definitie en ook per branche het percentage *bedrijven* dat investeringen in het buitenland heeft. De bedrijven in de delfstoffenwinning hebben veel vaker dan gemiddeld investeringen in het buitenland, maar de bedrijven in gezondheid en welzijn hebben deze veel minder. De bedrijven in deze economische sector zijn immers veel meer gericht op het binnenland.

Het percentage *bedrijven* dat buitenlandse investeringen heeft is hoger dan het percentage *ondernemingen* dat buitenlandse investeringen heeft. Ondernemingen met buitenlandse investeringen zijn vaak groter, bevatten dus veel bedrijven. Van al deze bedrijven wordt dan gezegd dat ze buitenlandse investeringen hebben.

De overheid heeft bedrijven (bijvoorbeeld een BV of een NV) in eigendom, deze kunnen investeringen in het buitenland hebben.

Tabel 3. Verdeling van getypeerde bedrijven over de branches (SBI 1993), strikte definitie, 2007

	<i>Indicator bekend</i>	<i>% met investeringen</i>
Totaal	194281	5
Bouwnijverheid	14995	3
Delfstoffenwinning	252	32
Financiële instellingen	8916	12
Gezondheid en welzijn	6017	0
Horeca	5161	1
Industrie	18023	10
Landbouw, jacht en bosbouw	4973	2
Milieu, cultuur, overig	6432	4
Onderwijs	1681	1
Overheid	18	11
Reparatie en handel	47833	5
Verhuur, handel onroerend goed	70753	4
Vervoer, opslag en communicatie	8669	8
Visserij	241	11
Water, elektriciteit, aardgas	317	30

Aantal jaren getypeerd

Tabel 4 toont voor de ondernemingen waarvoor bekend is of ze buitenlandse investeringen hebben of niet hoeveel jaren ze in de dataset vertegenwoordigd zijn.

Tabel 4. Aantal jaren getypeerd, op ondernemingsniveau, strikte definitie

<i>Aantal jaren</i>	<i>Aantal ondernemingen met investeringsindicator bekend</i>	<i>Alle jaren investeringen</i>
0	1619569	
1	69392	922
2	69277	694
3	42603	424
4	30518	266
5	62465	676

Er zijn dus 62465 ondernemingen waarvoor in alle jaren bekend is of ze buitenlandse investeringen hebben of niet. Het overgrote deel daarvan had nooit investeringen; 676 ondernemingen hadden in alle jaren buitenlandse investeringen. Van die 676 zijn er 455 met de SFGO getypeerd, 7 met de CIS en 214 met belastingdata. Anderzijds zijn er 69392 ondernemingen waarvoor maar in één jaar bepaald kon worden of ze buitenlandse investeringen hadden of niet.

Start, voortzetting en beëindiging buitenlandse investeringen

Tabel 5 laat per jaar zien hoeveel ondernemingen beginnen met investeren in het buitenland, hoeveel deze voortzetten, hoeveel ondernemingen de buitenlandse investeringen beëindigen en hoeveel ondernemingen noch in het voorgaande, noch in het genoemde jaar investeringen in het buitenland hebben. De cijfers betreffen ondernemingen waarvoor zowel in het genoemde jaar als in het voorgaande jaar bekend was of deze investeringen in het buitenland hadden of niet.

Tabel 5. Start, voortzetting en beëindiging van investeringen in het buitenland, op ondernemingsniveau, strikte definitie

	<i>Start</i>	<i>Voortgezet</i>	<i>Beëindiging</i>	<i>Geen investeringen dit en voorgaand jaar</i>
2005	144	1283	136	122722
2006	185	1174	82	102417
2007	240	1544	135	123316
2008	139	1757	80	129885

5. Gebruik van de dataset

De gemaakte dataset kan zowel tot analyses met microdata (gebruik door onderzoekers van bijvoorbeeld het CPB) als het maken van Statline-tabellen leiden.

Gebruik microdataset door derden

SIER zal de gemaakte dataset overdragen aan het Centrum voor Beleidsstatistiek, zodat derden er gebruik van kunnen maken. Het is de vraag of de overdracht het beste met deze dataset kan plaatsvinden, of met mogelijke aanvullingen zoals genoemd in de volgende paragraaf. Overleg met mogelijke gebruikers is daarom wenselijk. Het CPB toonde al interesse voor de nieuwe data, omdat het in de komende jaren de focus van haar onderzoek over internationaliseringsgedrag van ondernemingen zal verplaatsen van buitenlandse handel naar buitenlandse

investeringen. Een probleem dat dan zal optreden is dat de verschillende breuken in het ABR het door de tijd volgen van een individuele onderneming bemoeilijken.

Analyse van de data kan niet goed op het niveau van de onderneming plaatsvinden, omdat niet alle statistieken op ondernemingsniveau beschikbaar zijn. De PS wordt bijvoorbeeld uitgevraagd op bedrijfsniveau, en de uitvraag gebeurt niet bij ieder bedrijf in de onderneming. Het totaal op ondernemingsniveau is dan dus onbekend.

Een oplossing is op bedrijfsniveau te kijken naar “bedrijven die onderdeel uitmaken van een onderneming die wel/niet investeringen in het buitenland heeft”. Dan is er toch een indicator op bedrijfsniveau, die gelinkt kan worden aan de andere internationaliseringsindicatoren zoals R&D, import en export, binnenlands/buitenlands eigendom.

Breuk in tijdreeksen

Het maken van lange tijdreeksen op OND- en BE-niveau is niet eenvoudig als de tijdreeksen ook het jaar 2010 moeten bevatten. In 2010 vindt namelijk de overgang naar de OG+ plaats, onder andere om beter aan te sluiten op secundaire bronnen zoals de vennootschapsbelasting. Dat betekent dat er ten opzichte van eerdere jaren grote veranderingen zijn in de CBS-constructies OND en BE.

Statline-tabellen

Het in samenhang presenteren van verschillende internationaliseringsindicatoren, zoals import/export, R&D, buitenlandse moeder ja/nee en ook buitenlandse investeringen is een waardevolle uitbreiding van de CBS-output. Echter, omdat de gemaakte data maar een deel van de populatie beschrijft is wel ophoging naar het totaal noodzakelijk. Publicaties vóór ophoging zijn alleen mogelijk als er grote zekerheid is dat de resultaten ook na ophoging ongeveer hetzelfde zullen zijn én onder vermelding van de disclaimer dat het om niet-opgehoogde data gaat. Breuken in het ABR zijn geen probleem voor Statline, omdat Statline meso-totalen presenteert en de breuken in het ABR daar geen invloed op hebben.

6. Uitbreiding dataset

Het methodologische rapport legt uit welke bronnen wel, welke niet meegenomen zijn bij het maken van de huidige dataset. Ook geeft het de redenen voor die keuzes. Uitbreiding van de dataset is mogelijk met data van bijvoorbeeld DNB, EIM en CBS.

Een waardevolle toevoeging zou het gebruik van DNB-data zijn. De Nederlandsche Bank toonde interesse in het project, en pooling van CBS-data met DNB-data is in principe mogelijk. Voordelen van pooling zijn het kunnen afzetten van het aandeel

investeringen in de gemaakte dataset ten opzichte van het totaal aan buitenlandse investeringen door Nederland in het buitenland, het hebben van een extra controlemogelijkheid en de toevoeging van ondernemingen in de financiële sector. Dit voor ieder jaar. Het aantal toe te voegen ondernemingen is klein in verhouding met de huidige dataset, daar is dus minder winst te behalen.

Ook het EIM heeft data beschikbaar. Na de start van het project heeft het EIM een enquête uitgevoerd bij 2400 bedrijven in het MKB, waarin een van de vragen was of het bedrijf buitenlandse investeringen had. Vier procent antwoordde positief (Ruis en Gibcus, 2010). Dat is een vergelijkbaar percentage als het ongewogen percentage voor de indicator volgens de strikte definitie *op bedrijfsniveau* in de gemaakte dataset, zie tabel 3. Als de EIM-data koppelbaar zou zijn, zou dat een toevoeging zijn aan de nu gemaakte dataset. Het voordeel zou zijn dat er een extra controle mogelijk is op de data. Omdat het om weinig bedrijven gaat die relatief gezien weinig waarde vertegenwoordigen, en om een eenmalige enquête, heeft deze koppeling geen hoge prioriteit.

Uitbreiding van de dataset kan ook plaatsvinden met CBS-data, door eerdere jaren (vóór 2004) en latere jaren (2009 en later) toe te voegen. De SFGO-data zijn beschikbaar vanaf 1977, de CIS-data vanaf 1996, de belastingdata gaan echter niet verder terug dan 2004. Het is echter de vraag of het zinvol is om verder terug te gaan dan 2002, omdat veel van de andere internationaliseringsindicatoren (buitenlandse handel, UCI en dergelijke) niet beschikbaar zijn voor eerdere jaren.

7. Conclusie

Voorheen bestond geen eenvoudig toegankelijke, uitgebreide microdata die aangaf welke ondernemingen investeringen in het buitenland hebben en welke niet. Nu bestaat wél een dergelijke dataset. Daarmee is het in kaart brengen van de internationale dimensie van ondernemingen voltooid: naast de buitenlandse investeringen (nieuw) waren er eerder al buitenlandse handel, eigendomsverhouding binnenlands/buitenlands voor ondernemingen in Nederland en R&D. Hieruit is nieuwe informatie af te leiden voor politiek en publiek, door middel van tabellen en analyses.

Dankwoord

Dit rapport had niet geschreven kunnen worden zonder de vele hulp van Henri Demarteau. Ook diverse gesprekken met Ken Arentsen, Floortje Sniedt, Harry Habets en Maartje Kessels leidden tot een veel beter inzicht in wat mogelijk is en wat niet. Review door Fintan van Berkel, Martin Luppés en Bastiaan Rooijackers leidde tot verdere verbetering van de teksten en de inhoud.

8. Referenties

Internationalisation Monitor 2009, Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2009.

Internationalisation Monitor 2010, Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2011.

Lemmers, O., Bronnenonderzoek “Identificatie bedrijven met buitenlandse investeringen”, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2010

Lemmers, O., Methodologisch rapport “Identificatie ondernemingen met buitenlandse investeringen”, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2011

Ruis A. en Gibcus P., MKB heeft internationale handelsgeest, Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf, 2010

9. Gebruikte afkortingen

ABR	Algemeen Bedrijven Register
BE	Bedrijfseenheid
BDI	Buitenlandse Directe Investeringen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIS	Community Investment Survey
CPB	Centraal Planbureau
DNB	De Nederlandsche Bank
EIM	Economisch Instituut voor het Midden- en kleinbedrijf
FATS	Foreign Affiliates Statistics
MKB	Midden- en kleinbedrijf
OND	Onderneming
R&D	Research en development
SBI	Standaard Bedrijfsindeling
SFGO	Statistiek financiën grote ondernemingen
SFKO	Statistiek financiën kleine ondernemingen
SIER	Speerpunt Internationale Economische Relaties
UCI	Ultimate Controlling Institute